СЕКЦІЯ 1
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.115:316.7:008
DOI https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2026-4-1

КУЛЬТУРНО-ПРАВОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ ПРАВОВИХ СТУДІЙ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Вовк Вікторія Миколаївна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Хмельницького університету управління і права
імені Леоніда Юзькова
prazett@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-0588-2095

Беньковський Сергій Юрійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін
факультету лідерства
Інституту Військово-Морських Сил
Національного університету «Одеська морська академія»
benkowski@ukr.net
https://orcid.org/0000-0003-0757-9513

Мета цієї статті полягає *у розкритті методологічного потенціалу культурно-правових досліджень у концептуалізації та вивченні культурно-правової ідентичності.*

Методи. *Дослідження проведено в межах міждисциплінарного методологічного підходу (на перетині філософії, філософії права, правознавства, культурології, історії). Використання порівняльно-правового методу слугувало аналізу текстів конституцій для виявлення специфіки національних правових культур та інституційної ідентичності.*

Результати. *У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз феномену культурно-правової ідентичності крізь призму сучасної міждисциплінарної парадигми культурно-правових досліджень. Обґрунтовано, що сучасна правова наука потребує виходу за межі вузьконормативного розуміння права, позиціонуючи його не лише як систему формальних приписів та державних інститутів, але й як складний культурний феномен. Досліджено методологічний потенціал розширення джерельної бази правознавства за рахунок залучення культурних артефактів – художньої літератури, медіа-дискурсу, мистецтва, пам'яток традиційної культури та цифрового середовища. Показано, що саме через такі джерела суспільство конструює свої уявлення про справедливість, легітимність та законність. Особливу увагу приділено концептуалізації бінарності феномену культурної ідентичності. Обґрунтовано, що бінарна природа ідентичності проявляється на кількох рівнях: соціологічному (через фундаментальну опозицію «Свій – Чужий», включення та виключення), структурному (взаємодія статичного соціокоду спільноти та динамічних процесів його реконструювання), онтологічному (поєднання суб'єктивного відчуття належності та об'єктивних нормативно-інституційних рамок) та просторовому (дихотомія матеріального і нематеріального культурного вимірів). З'ясовано роль культурно-правової ідентичності як ключового механізму забезпечення онтологічної безпеки суспільства, що гарантує передбачуваність соціального буття, стабільність правопорядку та неперервність існування спільноти в умовах сучасних геополітичних і соціокультурних трансформацій.*

Висновки. *Право є формою культури та механізмом відтворення ціннісної культури конкретної спільноти. Культурна ідентичність визначає аксіологічний простір, формуючи уявлення про основні соціальні цінності, а право інституціоналізує ці цінності у нормативному порядку. культурна ідентичність також є специфічним фільтром, через який відбувається інтерпретація, реалізація та застосування права.*

Ключові слова: *культурно-правові дослідження, правова ідентичність, культурна ідентичність, культурно-правова ідентичність, бінарність ідентичності, право, правові студії, «Свій – Чужий», онтологічна безпека, міждисциплінарність, порівняльний метод, методологія, міждисциплінарність, традиції, правозастосування.*

© Вовк В. М., Беньковський С. Ю., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

CULTURAL AND LEGAL STUDIES AS A METHODOLOGY OF LEGAL RESEARCH: CONCEPTUALIZING CULTURAL AND LEGAL IDENTITY

Vovk Viktoriia Mykolaivna,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Theory and History of State and Law
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law
prazett@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-0588-2095

Benkovskyi Serhii Yuriiovych,
Candidate of Juridical Sciences, *доцент,*
Head of the Department of Psychology and Socio-Humanitarian Disciplines
of the Faculty of Leadership
Naval Institute
National University "Odessa Maritime Academy"
benkowski@ukr.net
https://orcid.org/0000-0003-0757-9513

The purpose. *The aim of this article is to reveal the methodological potential of cultural and legal studies in the conceptualization and examination of cultural and legal identity.*

Research methods. *The study was conducted within an interdisciplinary methodological approach (at the intersection of philosophy, philosophy of law, jurisprudence, cultural studies, and history). The comparative legal method was employed to analyze constitutional texts in order to identify the specifics of national legal cultures and institutional identity.*

Results. *The article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of the phenomenon of cultural and legal identity through the lens of the modern interdisciplinary paradigm of cultural and legal studies. It is substantiated that contemporary legal science requires moving beyond a narrow normative understanding of law, positioning it not only as a system of formal prescriptions and state institutions, but also as a complex cultural phenomenon. The study examines the methodological potential of expanding the source base of jurisprudence by incorporating cultural artifacts-fiction, media discourse, art, monuments of traditional culture, and the digital environment. It is demonstrated that it is through such sources that society constructs its ideas of justice, legitimacy, and legality. Particular attention is paid to the conceptualization of the binarity of cultural identity. It is proven that the binary nature of identity manifests at several levels: sociological (through the fundamental "Us vs. Them" opposition, inclusion, and exclusion), structural (the interaction between the static socio-code of a community and the dynamic processes of its reconstruction), ontological (the combination of a subjective sense of belonging and objective normative-institutional frameworks), and spatial (the dichotomy of material and immaterial cultural dimensions). The role of cultural and legal identity as a key mechanism for ensuring the ontological security of society – guaranteeing the predictability of social existence, the stability of the legal order, and the continuity of the community in the context of contemporary geopolitical and sociocultural transformations -is clarified.*

Conclusions. *Law is a form of culture and a mechanism for reproducing the value culture of a specific community. Cultural identity defines the axiological space by shaping ideas about core social values, while law institutionalizes these values within a normative order. Furthermore, cultural identity acts as a specific filter through which the interpretation, implementation, and application of law occur.*

Keywords: *cultural and legal studies, legal identity, cultural identity, cultural and legal identity, binarity of identity, law, legal studies, "Us vs. Them", ontological security, interdisciplinarity, comparative method, methodology, traditions, law enforcement.*

Вступ. Для сучасної західної правової думки характерним є акцентування уваги на «культурному корінні» права. Своєрідна реалібітація статусу культури у філософсько-правових і правових студіях дозволяють досліджувати право у більш широкому контексті життєвих сил людства та окремої спільноти. У межах такого підходу право не є похідним від держави, а є одним із втіленням культурних сенсів спільноти. Як зазначають К. Кравлей, Т. Гідденс та Т. Петерс, сучасні культурно-правові дослідження або *cultural legal studies* є найціннішим здобутком сучасної юридичної науки. Специфікою таких досліджень є те, що вони ставлять під сумнів не лише традиційні нормативістські, позитивістькі доктрини або соціальний контекст функціонування права, але і способи вираження права, його репрезентації та взаємодію з різними формами матеріальної і духовної культури, а також наявними символічними формами культури. Потреба і формування культурно-правового напряму у правознавстві є логічним результатом міждисциплінарного повороту у критичних правових досдіженнях, який відбувся у другій половині XX століття (Crawley, Giddens, Peters,

2024), а також остаточного подолання монометодологізму у правових досліджень, що може бути прирівняне до вияву вільнодумства у традиційно консервативній сфері, якою є правознавство.

1. Генезис та методологічний потенціал культурно-правових досліджень

Застосування культурно-правових досліджень як інструменту відкриття нових методологічних можливостей для сучасної гуманітаристики і правознавства розкриті В. Шейком; розуміння права як культурного феномена, який формується через соціальні практики, символи, наративи, витвори мистецтва та медіа обґрунтовується у дослідженнях К. Кроулі, Т. Гідденса та Т. Пітерса; питанням ролі культурної спадщини (матеріальної та нематеріальної) і культурної ідентичності у політиці та правовому просторі присвячена наукові розвідки А. Піррі Валентіні.

Можливість проводити культурно-правові дослідження із виявлення культурно-правової ідентичності сьогодні є результатом творчого застосування традиційного порівняльного методу щодо національних правових систем. Цікавою є заувага Е. Фромма, який аналізуючи розвідки К. Маркса і З. Фрейда, прийшов до висновку, що саме ідея вільнодумства в контексті порівняльного аналізу є передумовою вирішення основоположних проблем суспільства (Fromm). Культурно-правові дослідження сформувалися на перетині права, літературознавства, філософії права, медіазнавства, історії та ще низки гуманітарних наук у контексті міждисциплінарної парадигми, і, як частина сучасної гуманітаристики, набули «нових методологічних можливостей завдяки застосуванню у міждисциплінарних дослідженнях культурологічної компаративістики» (Шейко, 2016).

Дослідження права у культурно-правових координатах уможливлює досліджувати право і правові явища не лише як систему нормативних приписів, але і як культурний феномен, який формується під впливом соціальних практик, історичної пам'яті, символів, наративів, цінностей та світоглядно-настановчого комплексу конкретної спільноти. Особливостями культурно-правових досліджень є те, що вони суттєво розширюють перелік джерел права (в широкому сенсі), не обмежуючись традиційними (нормативно-правовий акт, судова практика, правова доктрина тощо). Коректність використання художньої літератури, медія, мистецтва, цифрової культури, історичних наративів, традицій, колективної памяті та інших культурних артефактів, пояснюється тим, що через них суспільство конструює уявлення про право, справедливість і легітимність. Право, з такого погляду, є одним із репрезентантів культурної ідентичності і водночас є одним із ключових механізмів її відтворення та трансформації (Crawley, Giddens, Peters, 2024). Адже, культура в усіх своїх виявах завжди відігравала ключову роль в ідентифікації певної спільноти, а також у формуванні й підтриманні почуття національної належності населення. Крім того, у більшості суспільств усталилося переконання, що культурна спадщина є одним із найважливіших засобів пізнання минулого та усвідомлення історичних, політичних і природних подій, які сформували націю» (Valentini, 2021). Логічно, що одним із напрямів дослідження права з культурно-правового погляду, є розвідки щодо тісного взаємозв'язку культурної та правової ідентичностей.

2. Концептуалізація культурно-правової ідентичності

Поняття «ідентичність» як означення фундаментальної характеристики особистості та необхідної умови психосоціальної її цілісності, набуло широкого поширення завдяки працям Еріка Еріксона (Ступак). Але якщо у психології ідентичність переважно є характеристикою особистості, яка забезпечує її самототожність і безперервність, то у сучасній соціальній і правовій філософії дедалі більшого поширення набуває концепція колективної ідентичності. І носієм цієї ідентичності є не окрема людина, а певна соціальна спільнота – народ, нація, етнічна група, політично-організоване суспільство тощо. Саме в такому розумінні використовується поняття «ідентичність» в межах цієї статті і означає систему спільних цінностей, історичної пам'яті, символів, культурних і соціальних практик, нормативних уявлень, зразків поведінки, яка забезпечує цілісність і відтворення конкретної спільноти. При такому підході, культурна ідентичність на індивідуальному рівні є усвідомленням окремим індивідом власної приналежності до конкретної культури, а на рівні спільноти – культурна ідентичність є процесом і результатом формування культурного устрою спільноти. Лейтмотив культурної ідентичності дається через трансляцію культурних норм, зразків поведінки, патернів і наративів, цінностей, мови, традицій, яка стає своєрідною візитівкою спільноти, що, з одного боку, робить спільноту впізнаваною, а з іншого – забезпечує її відмежування від інших спільнот.

Саме в цьому контексті право постає не лише як система нормативних приписів, а як один із ключових механізмів відтворення та інституціоналізації культурної ідентичності. Воно акумулює історично сформовані уявлення спільноти про належний порядок, справедливість і бажані моделі поведінки, надаючи культурним смислам нормативності. Тому право є одним із способів відтворення самобутності спільноти.

Право «не є простим результатом накопичення чи механічного нашарування норм, що відбулося впродовж років або століть. Було б надмірним спрощенням зводити право лише до формулювання правових правил. Усе те, що постає як поступове накопичення правових елементів, насправді грунтується на складних ідеологічних конструкціях, а тому право у всіх своїх виявах є інкорпорованою формою культури. Подібно до того, як культура

виступає джерелом колективної та індивідуальної ідентичності, право і правові практики також формують ідентичність, оскільки вони закарбовують історичний досвід, суспільні цінності та способи колективного саморозуміння» (Legrand, 1993).

За твердженням Г. Барзілай (Barzilai, 2003). незважаючи на те, що «фундаментальне значення ідентичності для формування особистості, соціальної поведінки та колективної самоорганізації, тривалий час проблематика культурної ідентичності залишалась на периферії правових досліджень. До середини XX століття юридична наука переважно концентрувалася на аналізі нормативних конструкцій, судової практики та механізмів функціонування державних інститутів, залишаючи поза увагою вплив культурних чинників на право. Починаючи з другої половини XX століття, ситуація істотно змінилася. Розвиток поведінкових досліджень продемонстрував, що культурна ідентичність впливає не лише на правосвідомість людини, а й на процес нормотворення, функціонування правових інститутів та судову практику» (Barzilai, 2003). Актуальним питанням для сучасного (авангардного) правознавства є аналіз того, яким чином культурна ідентичність (в межах цієї статті йдеться про нематеріальну, духовну культурну ідентичність) впливає на зміст права, оскільки право не може розглядатися як така нормативна система, яка ізольована від культурних процесів. Тому явища культурної і правової ідентичності є різними виявами колективної самоідентифікації (з визнанням первинності саме культурної ідентифікації та широкого змісту, оскільки правова ідентичність є різновидом культурної ідентичності). Культурна різноманітність, закцентована у культурній ідентичності, безпосередньо впливає на формування правової ідентичності. Правова ідентичність відображає домінуючі культурні і суспільні цінності, політичні пріоритети, які складаються у певний історичний період окремої спільноти. «Представники різних соціальних, етнічних, релігійних чи мовних спільнот можуть по-різному сприймати справедливість, свободу, рівність, гідність, а відтак – неоднаково інтерпретувати зміст права та його призначення. Правова культура демократичного суспільства формується саме через взаємодію таких різних уявлень про належне й справедливе. Через конституційні гарантії, антидискримінаційне законодавство, судову практику, законодавчі реформи та демократичні процедури воно створює інструменти для захисту прав різних соціальних і культурних спільнот. Саме тому правові механізми стають важливим засобом досягнення соціальної справедливості та забезпечення рівноправної участі різних груп у суспільному житті» (Barzilai, 2003).

Ще одним із суттєвих моментів взаємозв'язку культурної і правової ідентичності є те, що завдяки першій можна виявити відмінність між формальним змістом права та його практичною реалізацією і застосуванням. Адже нормативний акт, за своєю природою, не може визначати характер правозастосування: його сприйняття й тлумачення опосередковані культурними уявленнями, наративами, історичною пам'яттю, соціальним досвідом, правовою традицією конкретної спільноти. І в цьому виявляється роль культурних практик у формуванні, легітимації і трансформації права.

Щодо наявності різних культурних і правових ідентичностей у національному, історичному та географічному вимірах, то слід мати на увазі, що різні культурні спільноти мають власні уявлення про свободу, рівність, людську гідність і належний правопорядок, що в свою чергу впливає як на тлумачення правових норм, так і їх застосування. Культурно-правовий мультикультуралізм – це явище сучасного світу, яке існує в умовах глобалізованого світу. У розрізі цієї зауваги стає зрозумілою позиція ісламських держав щодо їх небажання беззаперечно ратифікувати положення міжнародних документів в частині прав людини. Демаркаційні точки, які відрізняють європейський тип праворозуміння від неєвропейських свідчать про відмінність основних опорних точок культурно-правової ідентичності. Сучасне європейське праворозуміння вибудовується навколо основних цінностей, притаманних саме європейській культурі – права людини, людська гідність, рівність, свобода, демократія.

По великому рахунку, порівняльне правознавство вибудоване на віднайденні спільного та відмінного у правових системах, досліджує не лише явища позитивного права, але і прагне з'ясувати причину формування і функціонування цих явищ. І, зазвичай, пояснення вибудовується на основу дослідження культурних особливостей конкретної держави. Компаративістика, досліджуючи культурно-правову специфіку правових систем, вивчає особливості правової ідентифікації національних правових культур і національних культурно-правових традицій. І можна погодитися з П. Леграндом в тому, що порівняльне правознавство демонструє історичну і культурну зумовленість права, руйнуючи уявлення про його універсальність, незмінність і безальтернативність. Компаративістика руйнує правовий етноцентризм, пропонуючи розглядати власне право «очима Іншого», а це, в свою чергу, приводить до висновку про те, що право є продуктом конкретної культури, історії і колективної ідентичності, а не універсальними істинами (Legrand, 1993).

Висновки. Культурно-правові дослідження сформувалися як міждисциплінарний напрям сучасного правознавства, який розглядає право не лише як нормативну систему, але й як культурну практику, яка виробляє, репрезентує та транслює соціальні смисли, завдяки використанню надбань правознавства,, культурології, філософії права, історії, літературознавства, значно розширивши уявлення про джерела права та способи його функціонуванняю. З позицій культурно-правових

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

досліджень, право не лише регулює суспільні відносини, але є одним із механізмів конструювання колективної культьтуної ідентичності, одним із видів якої культурно-правова ідентичність.

Культурно-правова ідентичність є інтегральною характеристикою політико-правової спільноти. Ця ідентичність формується в результаті взаємодії колективної культурної пам'яті, системи цінностей, історичних традицій, наративів і нормативного порядку, що забезпечує відтворення правової самобутності суспільства і держави.

Сучасна юридична наука все впевненіше відходить від нормативістського розуміння права як самодостатньої системи правил і апелює до його культурної зумовленості. Право, з такого погляду, постає не лише інструментом соціального регулювання, але і формою вираження колективного культурного досвіду, історичної пам'яті та ціннісних орієнтирів суспільства.

Культурна ідентичність є світоглядним горизонтом, у межах якого формуються уявлення про належне, справедливе і легітимне. Культурна ідентичність формує аксіологічний простір права, визначаючи зміст правових принципів і приписів, характер юридичних інститутів, критерії легітимації інституцій та державної влади. Право, в свою чергу, у формі правової ідентичності інституалізує культурні цінності, символи, історичну пам'ять у нормативному порядку. Результатом такої взаємодії є культурно-правова ідентичність, яка надає елементам культурного буття спільноти юридичної форми.

Культурно-правові дослідження акцентують увагу на аналізі того, як культурна ідентичність впливає на правореалізацію та правозастосування. Такий підхід дозволяє вийти за межі формально-догматичного аналізу нормативно-правових актів, що уможливлює розглядати право не лише як систему юридичних норм, але і як сукупність соціальних смислів, символів, моделей поведінки та інтерпретацій, які притаманні конкретному культурному середовищу.

Декларація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Crawley K., Giddens T., Peters T. The Routledge Handbook of Cultural Legal Studies. 2024. 480 p. DOI https://doi.org/10.4324/9781003467762

2. Fromm E. Sigmund Freud's Mission. An Analysis of his Personality and Influence. URL: https://dokumen.pub/sigmund-freuds-mission-an-analysis-of-his-personality-and-influence-1480402060-9781480402065.html (дата звернення 22.08.2026)

3. Шейко В. Морфологія компаративістської культурології та діалог культур. 2016. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura52/03.pdf (дата звернення 10.08.2026)

4. Valentini A. Translating the concept of «cultural identity» in public policies: Between the international and the national, and the tangible and intangible dimension. *International Journal of Constitutional Law.* Volume 19. Issue 5. 2021. P. 1756–1777. DOI https://doi.org/10.1093/icon/moab126

5. Ступак О. Проблема ідентичності в творчості Е. Еріксона. URL: https://eir.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/159e1495-3764-476c-b26d-c398b28ea806/content (дата звернення 10.08.2026)

6. Legrand P. Comparative Legal Studiesand Commitment to Theory. 1993. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-2230.1995.tb02009.x (дата звернення 12.08.2026)

7. Barzilai G. Communities and Law: Politics and Cultures of Legal Identities. 2003 URL: https://www.researchgate.net/publication/37704517_Communities_and_Law_Politics_and_Cultures_of_Legal_Identities (дата звернення 12.08.2026)

REFERENCES:

1. Crawley K., Giddens T., Peters T. (2024). The Routledge Handbook of Cultural Legal Studies. 480 p. DOI https://doi.org/10.4324/9781003467762

2. Fromm E. Sigmund Freud's Mission. An Analysis of his Personality and Influence. Available at: https://dokumen.pub/sigmund-freuds-mission-an-analysis-of-his-personality-and-influence-1480402060-9781480402065.html (accessed 22.08.2026).

3. Sheiko V. (2016). Morfolohiia komparatyvistskoi kulturolohii ta dialoh kultur. [Morphology of Comparative Culturology and the Dialogue of Cultures]. Available at: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura52/03.pdf (accessed 10.08.2026).

4. Valentini A. Translating the concept of «cultural identity» in public policies: Between the international and the national, and the tangible and intangible dimension. *International Journal of Constitutional Law.* Volume 19. Issue 5. 2021. P. 1756–1777. DOI https://doi.org/10.1093/icon/moab126

5. Stupak O. Problema identychnosti v tvorchosti E. Eriksona [The Problem of Identity in the Work of E. Erikson]. Available at: https://eir.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/159e1495-3764-476c-b26d-c398b28ea806/content (accessed 10.08.2026).

6. Legrand P. (1993). Comparative Legal Studiesand Commitment to Theory. 1993. Available at: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-2230.1995.tb02009.x (accessed 12.08.2026).

7. Barzilai G. (2003). Communities and Law: Politics and Cultures of Legal Identities. Available at: https://www.researchgate.net/publication/37704517_Communities_and_Law_Politics_and_Cultures_of_Legal_Identities (accessed 12.08.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 18.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026